

Doç. Dr. Abdullah AYDIN

Kastamonu Üniversitesi
Eğitim Fakültesi,
Kastamonu/TÜRKİYE
divansiiri@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0002-8307-0332

ŞAİR TEZKİRELERİNE GÖRE OSMANLI'NIN UNVANLI ŞEHİRLERİ*

THE TITLED CITIES OF OTTOMAN
ACCORDING TO POET BIOGRAPHIES

DOI Number: 10.28981/hikmet.336828

ÖZ

Şair tezkireleri Klasik Türk Edebiyatının kaynak eserleri arasında önemli bir yer tutmaktadır. Bu eserlerde şairlerin adı, mahlası, ailesi, öğrenim durumu, mesleği, çalışma hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında bilgi verilmekte; şiirlerinden örnekler paylaşılmaktadır. Şair tezkireleri, edebî ve sanatlı üsluplarıyla günümüzdeki edebiyat tarihi veya biyografi içerikli eserlerden farklılık göstermektedir. Tezkire yazarları şaire dair sadece bilgi vermekle yetinmemişler, bir sanatkâr titizliğiyle biyografik bilgiyi süslemişlerdir. Bu yönleriyle her tezkire, aynı zamanda birer edebî eserdir ve üslup özellikleri bakımından incelenmesi gerekmektedir. Tezkirelerin üslup özellikleri arasında birçok tezkirecinin Osmanlı sınırları içerisinde bulunan bazı şehirlere dair unvanlar kullandıkları tespit edilmiştir. Tezkire yazarları tarafından birbirlerine benzer şekilde kullanılan bu unvanların o dönemde yaygın olarak halk tarafından da kullanılmış olabileceği kuvvetle muhtemeldir. Bu unvanlardan iki tanesi Mekke-i Mükerrreme ve Medine-i Münevvere şeklinde günümüzde de kullanılmaktadır. Bu makalede, Mekke ve Medine başta olmak üzere birer Osmanlı şehri olan Bağdat, Bursa, Edirne, Halep, İstanbul, Kahire, Konya, Kudüs, Şam ve az sayıda örneği bulunan yirmiden fazla şehirle ilgili kullanılan unvanlar paylaşılacaktır. Bu unvanların anlamları üzerinde durularak unvan- şehir bağlantısına değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, şehir, unvan, Klasik Türk Edebiyatı, tezkire.

ABSTRACT

Poetry Tezkires, are an important source of literature in Classical Turkish Literature. In these literary works, information about poet's name, pseudonym, family, education status, profession, working life, literary personality, and works are given, and samples of their poems are presented in those works. Poet biographies are different from the literary works related to modern literature history and biography-themed in terms of their literal and artistic style. Tezkire authors are not content with just giving information about poets, they also adorn biographical knowledge with the diligence of an artist. With these aspects, each tezkire is also a literary work and must be examined in terms of stylistic features. Among the stylistic characteristics of the tezkires, it was determined that many tezkires used titles of some cities in the Ottoman borders. It is highly probable that these titles, which were used in the same way by tezkire authors, were widely used by the people at that time. Two of these titles, Mecca-i Mükerrreme and Medina-i Münevvere, are also used today. In this article, Makkah and Medina being in the first place, the titles used in connection with the Ottoman cities Baghdad, Bursa, Edirne, Aleppo, Istanbul, Cairo, Konya, Jerusalem, Damascus and more than twenty cities with few examples will be shared. The meaning of these titles will be emphasized and the connection with the city will be mentioned.

Keywords: Ottoman, city, title, Classical Turkish Literature, tezkire.

* Bu makale, 12-14 Mayıs 2017 tarihleri arasında Erzurum'da düzenlenen I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Bilgi Şöleni'nde sunulan bildirinin gözden geçirilmiş hâlidir.

GİRİŞ

Klasik Türk Edebiyatında şairlerin adı, mahlası, ailesi, öğrenim durumu, mesleği, çalışma hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında bilgi veren biyografilerin topluca bulunduğu eserlere “Şair Tezkireleri” denilmektedir (İsen 1997: 28; İsen 2010: 25). Anadolu sahasında yazılan tezkire sayısı önceleri otuz beş olarak tespit edilmiş (İpekten vd. 2002: 11-12), fakat yeni yayımlarla artarak kırk bire ulaşmıştır (Coşkun 2002; Bayram 2005a, 2005b; Kurtoğlu 2006; Babacan 2007:1-16; Akkuş 2008; Adıgüzel 2008). Tezkirelerde şairlerle ilgili olarak hangi bilgilerin verildiğini tasnif eden çeşitli çalışmalar yapılmıştır (Kılıç 1998; Tolasa 2002; Solmaz 2012a). Diğer taraftan bu bilgilerin nasıl verildiğine dair yani tezkire yazarlarının üslup özellikleriyle alakalı olarak az sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir (Solmaz 2012b; Durmuş 2012; Yazar 2013; Aydın 2013; Sevinç 2014). Tezkirelerin üslup özellikleri üzerine yeterince çalışma yapılmaması; “Tezkireler, şairler hakkında pek az, pek sathî bilgiler verirler ve çok defa klişeleşmiş laflarla bize, adı geçen şairin ancak doğup öldüğünü anlatıp şiirlerinden rastgele seçilmiş, kırık dökük birkaç beyit verip geçerler (Gölpınarlı 2014: 20).” “Tezkirede şiirler için yapılan değerlendirmeler açısından basmakalıp övgüler ve olumlu tenkitler daha çok görünüyor (İnce 2005: 12)...” gibi yorumlara yol açmıştır. “Basmakalıp ifadeler bulunur.” fikrinden hareketle, tezkirelere bazen önyargıyla yaklaşmış, dolayısıyla da tezkirelerin üslup özellikleri “basmakalıp ifadelerle” geçiştirilmiştir. Oysa İpekten’in belirttiği üzere şair tezkireleri her kelimeyi yerli yerinde, özenle ve tartarak kullanmışlardır (İpekten 2007: 57).

“Farsça şehir kelimesi çalışma yaşındaki nüfusunun çoğunluğu ticaret, sanayi ve yönetim gibi işlerle uğraşan büyük yerleşim merkezlerini ifade eder. Türkçe’de XI. yüzyıldan itibaren halk dilinde şar biçiminde telaffuz edilen şehir karşılığında Soğdca kökenli kent ile (kant) “kale ve saray” gibi anlamlara da gelen balık kelimeleri kullanılmıştır. Arapça’da şehir karşılığındaki en yaygın isimler medîne, belde ve mısrdır (Küçükbaşcı 2010: 441).”

Arapça bir isim olan unvan kelimesi sözlükte: “1. kitap, mecmua, makale başlığı. 2. ad, isim, lakab, san. 3. şöhret” anlamlarıyla karşılanmıştır (Devellioğlu 2010: 1315). Kelime terim olarak ise devlet ve din adamlarının hiyerarşik durumlarını ifade etmekte kullanılmaktadır (Özaydın 2012: 163). Bununla beraber, kültürümüzde çok değerli görülen bazı şehirlere halk tarafından unvanlar verildiği görülmektedir. Özellikle de Mekke-i Mükerrreme ve Medine-i Münevvere ifadeleri yaygın olarak kullanılmaktadır.

Şair tezkirelerine bakıldığında tezkire yazarlarının şehirlerle ilgili özel tavsiflerde buldukları dikkat çekmektedir. Şehirlere dair yapılan bu tavsiflerin farklı tezkireciler tarafından yazılmakla beraber bazı şehirler için aynı şekilde olduğu görülmüştür. Bu unvanların -Mekke ve Medine örneğinde olduğu gibi- Osmanlı döneminde diğer bazı şehirler için de yaygın olarak halk

tarafından da kullanılmış olabileceği kuvvetle muhtemeldir. Şair tezkirelerine ek olarak Bursa Vefeyatnamelerindeki şair biyografilerini ele alan Bursa Şairleri adlı eser de incelenmiştir (Atlansoy 1998).

Bu makalede; Mekke ve Medine başta olmak üzere birer Osmanlı şehri olan Bağdat, Bursa, Edirne, Halep, İstanbul, Kahire, Konya, Kudüs, Şam ve az sayıda örneği bulunan yirmiden fazla şehirle ilgili kullanılan unvanlar paylaşılacaktır. Özellikle Osmanlı'ya başkentlik yapmış olan Bursa, Edirne ve İstanbul için çok farklı unvanların kullanıldığı görülmektedir. İki bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde bazı şehirler için ortak kullanılan unvanlar açıklanacak, ikinci bölümünde de hangi şehirlerin ne gibi unvanlarla niçin anıldıkları üzerinde durulacaktır.

A. Ortak Kullanılan Unvanlar

1. Dârüssaltana, Dârüddeve, Dârülmülk

Arapça birleşik isim olan “dârü's-saltana” kelimesi, saltanat yeri demektir (Devellioğlu 2010: 190). Dolayısıyla tezkirelerde Osmanlı'ya başkentlik yapan Bursa, Edirne, İstanbul şehirleri için kullanılmıştır. Bununla birlikte Safevîlere başkentlik yapmış olan Tebriz ve İsfahan; Rus Çarlığı'na ve Rusya'ya başkentlik yapan Moskova ve Petersburh şehirleri için de tercih edilen bir unvan olmuştur (Bayram 2005a: 130, 240, 30, 343).

Devletin, ülkenin merkezi anlamlarındaki “dârü'd-devle” ve “dârü'l-mülk” sıfatları İstanbul, Edirne ve Konya için kullanılmıştır (İsen 1994: 140, 176, 146; Genç 2000: 123, 24, 282).

2. Dârüsselam, Dârülemân

Arapça birleşik isim olan “dârü's-selâm” kelimesinin, “Maddî ve mânevî âfetlerden korunmuş esenlik yurdu anlamına gelen ve Kur'ân-ı Kerîm'de cennetin isimlerinden biri olarak geçen tabir (Bilge 1994: 3)” olduğu, aynı zamanda Bağdat'ın eski adı olarak kullanıldığı belirtilmiştir (Devellioğlu 2010: 190). Tezkirelerde bu unvanın Şam için de kullanıldığı görülmektedir (Arslan 1994: 100).

Dârü's-selâm ile aynı anlama gelen “dârü'l-emân” ise İstanbul için tercih edilen bir unvan olmuştur (Sungurhan-Eyduran 2008: 234).

3. Mahmiye

Arapça bir isim olan mahmiye kelimesi “1. birşeyi himaye etme, koruma. 2. [muhafazalı] büyük şehir (Devellioğlu 2010: 655).” anlamlarındadır. Kamus-ı Türkî kelimenin “medine-i mahmiye”den kısaltılarak oluşturulduğuna dikkat çekmiş ve mahmiye-i Kostantiniyye örneğini vermiştir (Şemseddin Sami 1996: 1305).

İyi korunan büyük şehir anlamındaki “mahmiye” kelimesinin Ahıska, Bursa, Edirne, Halep, İstanbul ve Tebriz şehirleri için kullanıldığı görülmektedir. Üsküdar için de kullanımı dikkat çekmektedir.

4. Mahrûsa

Arapça bir isim olan mahrûsa, büyük şehir demektir (Devellioğlu 2010: 657). Yine Kamus-ı Türkî kelimenin “belde-i mahrûse”den kısaltılarak oluşturulduğunu yazarak mahrûse-i Kostantiniyye ve mahrûse-i Burusa örneklerini vermiştir (Şemseddin Sami 1996: 1300).

Büyük şehir anlamındaki bu unvan Bağdat, Belgrat, Bursa, Diyarbakır, Edirne, Eğriboz, Hanya, İstanbul, İzmir, Kandiye, Rodos, Ruscuk, Selanik, Trabzon, Vidin, ve Vodin şehirleri için kullanılmıştır. On altı farklı şehir için kullanılması en fazla tercih edilen bir unvan olduğunu göstermektedir. İstanbul'un Galata semti de mahrûsa unvanıyla zikredilmiştir.

B. Unvanlı Şehirler

1. Bağdat

Bağdat, Tanrı vergisi anlamına gelen Farsça birleşik bir isimdir (Tuğlacı 1985: 318). Şehir, Abbasi Halifesi Ebu Ca'fer el-Mansur tarafından sekizinci asırda kurulmuş, Osmanlı döneminde Bağdat vilayetinin merkezi, 1921'de de Irak Devleti'nin başkenti olmuştur (Ed-Dûrî 1991: 425, 426). Dicle nehrinin diğer ismi olan Zevra da Bağdat yerine kullanılmaktadır.

Bağdat şehri, şair tezkirelerinde hep değişik unvanlarla tavsif edilmiş, neredeyse yalın hâlde hiç zikredilmemiştir.

Behiştâbâd: Asıl imlası Bağdâd şeklinde olduğu için bu kelimeyle seci oluşturarak çoğu zaman “behişt-âbâd” veya “cennet-âbâd” şeklinde unvanlar kullanıldığı görülmektedir. Bu tavsifte, şehir aynı zamanda Cennet'e teşbih edilmektedir:

... cânib-i Bağdâd-ı behişt-âbâda azîmet... (Çiftçi 2012: 95).

... ba'dehü Bagdâd-ı behişt-âbâd mevleviyyetiyle ... (Erdem 1994: 75).

... Bagdâd-ı behişt-âbâd kazâsına nakl... (Çapan 2005: 68).

... Bagdâd-ı behişt-âbâda bin iki yüz otuz senesi... (Erdem 2014: 65).

Vatan-ı aslîmiz olan Bagdâd-ı behişt-âbâda... (Akkuş 2008: 155).

... Bagdâd-ı behişt-âbâd mevlevî-hânesinde... (Atlansoy 1998: 168).

Bagdâd-ı cennet-âbâd muzâfâtından Hacıkara karyesi... (Akkuş 2008: 93).

Dârülemân: Emin olunan yer anlamına gelen “dârü'l-emân”, Bağdat için kullanılan bir başka unvandır:

Bagdâd-ı dârü'l-emânda bi'l-izdivâc îvâ idüp... (Akkuş 2008: 105).

Dârüsselâm: Bağdat için kullanılan unvanların başında aynı zamanda şehrin eski adı olarak bilinen “dârü's-selâm” gelmektedir. Tezkirelerde “Bağdâd-ı Dârü's-selâm” veya “Dârü's-selâm Bağdâd” şeklinde terkipli olarak geçmektedir:

Dârü's-selâm Bagdâddandır (Sungurhan-Eyduran 2008: 69).

Dârü's-selâm Bagdâddan Necefzâde dimekle meşhurdur (Sungurhan-Eyduran 2009a: 325).

... dârü's-selâm-ı Bagdâd'da bin toksan dört târîhinde...(Genç 2000: 533).

... Dârüsselâm-ı Zevrâ'da vatan-perdâz ve me'men-sâz idi (Akkuş 2008: 318).

... dârü's-selâm-ı Bagdâd'da ta'dâd olınan ... (Atlansoy 1998: 203).

Nevâhî-i Bagdâd-ı Dârü's-selâmdan Nesîm nâm nâhiyedendür (Sungurhan-Eyduran 2008: 208).

... cânib-i Bagdâd-ı dârü's-selâma revân ...(Genç 2000: 205).

Bagdâd-ı Dârü's-selâm üzerine sefer idüp... (Altun 1997: 19).

Gülşen, Gülzâr: Gül bahçesi demek olan "gülşen" ve "gülzâr" kelimeleri Bağdat'ın güzelliklerini ifade etmesi bakımından unvan olarak kullanılmıştır:

Gül-zâr-ı Bagdâd-ı gül-şen-âbâddandır (Solmaz 2005: 217).

Mahrûsa: Büyük şehir anlamındaki mahrûsa kelimesi birden fazla şehir için kullanılan ortak bir unvandır. Bu unvan Bağdat için de tercih edilmiştir:

... mahrûsa-i Bağdâd'da bin iki yüz otuz senesi... (Çiftçi 2012: 327).

Birden Fazla Unvan: Tezkirelerdeki şehirlerle ilgili unvanlara bakıldığında bazen bir şehre ait birden fazla unvanın bir arada kullanıldığı görülmektedir:

... bâg-ı dâd olan Dârü's-selâm-ı bâ-sedâd mahmiye-i 'aliyye-i Bagdâddandır (Sungurhan-Eyduran 2009b: 170).

... mahrûse-i Bagdâd-ı behişt-âbâda kâdî-i adl ü dâd olan... (Solmaz 2005: 166).

... ravzâ-i dârü's-selâm-ı Bagdâd'da neşv ü nemâ bulmuşdur (Solmaz 2005: 176).

... hüküm-rân-ı Bagdâd-ı Dârü's-selâm-ı Bihîşt-âşiyân Süleymân Paşa... (Akkuş 2008: 44).

2. Belgrad

Belgrad, Sırpça kökenli bir kelime olup beyaz şehir anlamındadır (Tuğlacı 1985: 324). 1521'de Kanuni Sultan Süleyman tarafından fethedilen Belgrad şehri, birkaç defa kaybedilip geri alınmıştır. Şehir, 1839'da isyan çıkaran Sırp'lar tarafından idare merkezi yapılarak Osmanlı sınırları dışına çıkarılmıştır (Djuric-Zamolo 1992: 407, 408).

Tezkirelerde Belgrad ile ilgili olarak kelimeyle kafiye oluşturması için "dârü'l-cihâd" unvanı kullanılmıştır. Her zaman savaş çıkabilecek yer (Devellioğlu 2010: 189) anlamındaki bu kelimenin tercih edilmesi kurulan ilginin sadece kafiye benzerliğinden daha fazlası olduğunu göstermektedir. Zira şehir Fatih Sultan Mehmet zamanından itibaren defalarca kuşatılmış, alınmış, tekrar kaybedilmiştir. Bunun yanında büyük şehir anlamındaki mahrûsa da Belgrad için tercih edilmiştir:

... mahrûsa-i Belgrad'da tennûre-bend-i hân-kah-ı vücûd olup... (Çiftçi 2012: 222).

Dârü'l-cihâd mahrûse-i Belgraddan vâsıl-ı sâha-i murâd ... (Erdem 1994: 90, 176, 211).

Belgrâd dârü'l-cihâddan ser-zede bir mübâriz-i meydân... (Genç 2000: 230).

Belgrâd cihâd-âbâda karîben istîlâsından... (Genç 2000: 231).

3. Bursa

Marmara Bölgesi'nde bulunan Bursa şehrinin antik çağlardaki adı Prusa'dır (İnalçık 1992: 446). Şehrin M.Ö. 1000'li yıllarda kurulduğu tahmin edilmektedir (Tuğlacı 1985: 68). 6 Nisan 1326 yılında Orhan Gazi tarafından fethedilen Bursa, Osmanlı'ya başkentlik yapmıştır.

Bursa için kullanılan unvanlarda ses benzerliği dikkat çekmektedir. Bursa, Osmanlı dönemi eserlerinde şehrin eski adı olan Prusa'dan dolayı Burusa veya Brusa şekillerinde yazılmaktadır. Bu söyleyişe uygun olarak genellikle sonu "-sa" sesleriyle biten unvanlar tercih edilmiştir.

Behiştâsâ, İremnazîr: Bursa havası ve suyuyla insanların yaşaması için en uygun yer olan Cennet ve İrem'e benzetilmiştir. Bu kelimelere, Farsça olup "gibi" anlamına gelen "âsâ" edatı getirilerek Bursa ile ses benzerliği taşıyan unvanlar oluşturulmuştur:

Medîne-i behişt-âsâ-yı Burûsa'da Mollâ Fenârî mahallesinde... (Atlansoy 1998: 383).

... şehri behişt-âsâ Burûsa'dan bedîdâr .... (Atlansoy 1998: 260).

Medîne-i İrem-nazîr Burûsa'da ... (Atlansoy 1998: 372).

Dârüssaltana: Osmanlı'ya başkentlik eden Bursa şehri, zaman zaman İstanbul'daki padişahı tanımayarak sultanlığını ilan eden şehzadeler için hep başkent adayı olarak görülmüştür. Bursa, Osmanlı'nın ilk başkenti olduğu için kadim sıfatıyla anılmıştır:

... dârü's-saltanat'l-kadîme Burûsa .... (Atlansoy 1998: 226).

Mahmiye: Büyük şehir demek olan mahmiye yaygın olmamakla beraber Bursa için de kullanılmaktadır:

... mahmiyye-i Burûsa'da üç mahalde Mevlevîhâne ... (Genç 2000: 126).

Mahrûsa: Büyük şehirler için kullanılan mahrûsa, sonundaki seslerin Burusa söyleyişinin sonuyla benzeşmesinden dolayı en çok kullanılan unvandır. Mesela Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiresi'nde Bursa yüz on bir yerde geçmektedir. Bunlardan otuz beşinde "mahrûsa-i Burusa" ifadesi yer almaktadır.

... mahrûsa-i Burusada medrese-i 'aliyye-i Yıldırım Hâniyyede... (Sungurhan-Eyduran 2009a: 51).

Mahrûsa-i Burusadandır (Sungurhan-Eyduran 2008: 90).

... mahrûsa-i Burusa'da kadem-nihâde-i sâha-i vücûd olup... (Çiftçi 2012: 58).

Sâdât-ı 'Acemden mahrûse-i Burusada... (İsen 1994: 312).

... mahrûse-i Brûsa 'ulemâsından ... (Erdem 1994: 16).

Mahrûse-i Burusa'dan olup medîne-i merkûmede ... (İnce 2005: 593).

Mahrûsa-i Burûsa'dan zuhur edip... (Çapan 2005: 67).

... ve Mahrûsa-i Burûsa'ya 'azîmet eyleyüp... (Genç 2000: 251).

Mahrûse-i Brusada vâki' Mısrî hazretleri... (Erdem 2014: 70).

Mahrûsa-i Burûsada Murâdiyye mahallesinden... (Atlansoy 1998: 166).

Birden Fazla Unvan: Bursa için birden fazla unvanın yan yana getirilmesi pek yaygın değildir:

Dârü's-saltanat'l-kadîme mahrûsa-i Burûsa'da .... (Atlansoy 1998: 374).

Mahrûsa-i behîşt-âsâ Burûsada ... (Atlansoy 1998: 198).

... mahrûsa-i Burûsa-yı İrem-âsâ ile .... (Atlansoy 1998: 281).

4. Edirne

Edirne şehrinin M.S. II. asırda kurulduğu tahmin edilmektedir. Tarihî seyri içinde Hadrianopolis, Edrinus, Edrune gibi isimlerle anılan şehir (Tuğlacı 1985: 102), Osmanlı döneminde ise önceleri Edrene, Edrine ve on sekizinci asırdan sonra Edirne olarak isimlendirilmiştir (Gökbilgin 1994: 425). I. Murat zamanında fethedilen Edirne, Osmanlı'ya ikinci başkent olmuş ve İstanbul'un fethine kadar yaklaşık yüz on yıl bu önemini sürdürmüştür.

Şair tezkirelerinde Edirne devlet merkezi, büyük şehir, saadet ve mutluluk yeri olması yönüyle ilgili unvanlarla anılmaktadır.

Dârüddevle, Dârülmülk, Dârüssaltana: Edirne şehri Osmanlı Devleti'ne Bursa'dan sonra başkentlik yapmıştır. Bu sebeple Edirne için; devletin, ülkenin, saltanatın merkezi anlamlarına gelen "dârü'd-devle, dârü'l-mülk, dârü's-saltana" unvanları kullanılmıştır:

Maskat-ı re'sleri Dârü'd-devle-i Edirne ve ... (Genç 2000: 270).

Dârü'l-mülk-i Edirnedeki nehr-i Tunca kenârında... (İsen 1994: 176).

... dârü's-saltana-i Edirne'den ser-zede olup... (Genç 2000: 28).

Dârülmeymene: Asıl imlası "meymenet" olan bu kelime bereket, mutluluk, uğurluluk anlamlarına gelmektedir (Devellioğlu 2010: 742). Dârü'l-meymene ise mutluluk şehri olarak ifade edilebilir.

Dârü'l-meymene şehr-i Edirnedendir (Sungurhan-Eyduran 2008: 212).

Medîne-i pür-meymene-i şehr-i Edirnedendir (Sungurhan-Eyduran 2009b: 39).

Dârünnasr: Arapça birleşik isim olan bu kelime yardım yeri anlamına gelip Erzincan'ın eski adı olarak geçmektedir (Devellioğlu 2010: 190). Fakat tezkirelerde Edirne'nin unvanı olarak zikredilmiştir:

Dârü'n-nâsr Edirnedendir (Sungurhan-Eyduran 2008: 176).

... Dârü'n-nasr-ı Edirne kazâsını taklîd eyledi (Sungurhan-Eyduran 2009b: 211).

... dârü'n-nasr-ı Edirne'den ser-zede... (Genç 2000: 484).

Mahmiye: Sonundaki ses benzerliğinden dolayı büyük şehir demek olan mahmiye, Edirne için kullanılan unvanlar arasındadır:

- Mahmiye-i Edirnedendür (Sungurhan-Eyduran 2008: 177).
 Maskat-ı re'si mahmiye-i Edirne'dür (Kılıç 2010: 781).
 Mahmiye-i Edirne'den zuhur itmiştir (Çapan 2005: 394).
 Mahmiye-i Edirne'de karîn-i iştihâr olan... (İnce 2005: 638).
 ... mahmiye-i Edirne'den zuhur ve ... (Genç 2000: 136).
 ... mahmiye-i Edirne'de Mevlvî Şeyhi Receb Dede'dür (Abdulkadiroğlu 1985: 31).
 Mahmiye-i Edirne'de merhum-ı mağfiret-nişân... (Atlansoy 1998: 387).
 ... ve mahmiye-i Edirne'de Kâdı-asker... (Arslan 1994: 46).
 ... Edirnetü'l- mahmiyye mevleviyetiyle ser-efrâz... (Erdem 1994: 103).
- Mahrûsa:** Osmanlı'nın büyük ve önemli şehirlerinden biri olduğu için, Edirne "büyük şehir" manasındaki "mahrûsa" unvanıyla da kullanılmaktadır:
 ... mahrûsa-i Edirne'de dârü'l-hadîs medresesine... (Akar 2010: 126)
 Mahrûsa-i Edirne'de Taşlık medresesine tâlib olup... (Sungurhan-Eyduran 2008: 14).
 ... Mustafa Enîs Efendi mahrûsa-i Edirne'de... (Çiftçi 2012: 63).
 ... andan sa'âdet ü meymene ile mahrûsa-i Edirneye... (Sungurhan-Eyduran 2009a: 402).
 Mahrûse-i Edirne'dendür (Kılıç 2010: 547).
 Mahrûsa-i Edirne'de serâ-perde-i 'ademden zuhûr... (Atlansoy 1998: 163).
- Birden Fazla Unvan:** Edirne için de birden fazla özellik bir araya getirilerek unvan yapılmıştır. Bu durum, özellikle Kınalızâde Hasan Çelebi ve Ramiz tezkirelerinde görülmektedir:
 Dârü'n-nasr ve'l-meymene Edirne-i mahmiyeden... (Sungurhan-Eyduran 2009a: 173).
 ... Dârü'n-nasr ve'l-meymene mahrûsa-i şehri Edirnedendür (Sungurhan-Eyduran 2009b: 346).
 ... dârü'n-nasr ve'l-meymene mahrûse-i Edirne'de... (Erdem 1994: 2).
 Dârü'l-meymene mahrûse-i Edirnedendür... (Erdem 1994: 62).
 Dârü'n-nasri ve'l-meymene mahmiyye-i Edirne'den zuhur etmiştir (Çapan 2005: 66).
 Dârü'n-nasri ve'l-meymene olan mahmiyye-i Edirne'de... (Çapan 2005: 417).
 Dârü'n-nasri ve'l-meymene şehri Edirne'den olup...(İnce 2005: 190).
 ... mahmiye-i dâri'n-nasr Edirne'de tehhül etmeyle... (Atlansoy 1998: 323).

5. Erzurum

Tarihî geçmişi M.Ö. dört binli yıllara dayanan Erzurum şehri, 662 yılında Emevîlerin eliyle Müslüman toprağı olmuştur. Zamanla Bizans, Emevî ve Gürcüler arasında birkaç defa el değiştirmiş, 26 Ağustos 1071 Malazgirt

Muharebesi'yle de Türk yurdu olmuştur (Tuğlacı 1985: 123, 124). Erzurum'un Osmanlı'ya bağlanmasının ise 1518-1519 tarihleri arasında olduğu değerlendirilmektedir (Küçük 1995: 323).

Şehrin adı eski kaynaklarda “Erzenü’r-Rûm, Erzen-i Rûm, Erz-i Rûm ve Arz-ı Rûm” gibi değişik şekillerde geçmektedir (Küçük 1995: 321).

Ramiz Tezkiresi dışındaki şair tezkirelerinde Erzurum'la ilgili olarak yaygın kullanılan bir unvan tespit edilememiştir. Ramiz, iki yerde Erzurum'un şöhretli ve soğuk bir şehir olmasına şehrin adıyla seci yaparak değinmiştir:

Medîne-i Erzeni’r-rûm-ı şöhret-rüsûmdan... (Erdem 1994: 62).

... medîne-i Erzeni’r-rûm-ı bürûdet-rüsûmdan... (Erdem 1994: 261).

6. Halep

Günümüzde Suriye sınırları içinde bulunan ve harap olan Halep'in şehir olarak varlığı insanlık tarihi kadar eskilere dayanmaktadır. 24 Ağustos 1516 Mercidabık Savaşı'yla Memlûklülerin elinden Osmanlı hâkimiyetine geçen şehir, 23 Ekim 1918'de İngilizlerin desteklediği Aneze bedevîlerinin eline geçmiştir (Masters 1997: 244, 246). Türkiye sınırları dışında kalan şehir, zamanla tüm doğal ve tarihî zenginliğinin tahrip edilmesi sürecine girmiştir.

Halep şehri tespit edilen bir yerde “mahmiye-i Halep” olarak anılmış (Solmaz 2005: 400), neredeyse tüm tezkirelerde tek bir unvanla “Halebü’ş-Şehbâ” şeklinde zikredilmiştir.

Şehbâ: Bu unvan, başka şehirler için de ortak kullanılabilen diğer unvanlardan farklı olarak sadece Halep için tercih edilmektedir. Kır ve akçıl görünen atların sıfatı olarak kullanılan “şehbâ”, Halep'in uzaktan kırçıl görünmesinden dolayı bu şehre unvan olmuş ve “Halebü’ş-şehbâ” şeklinde ifade edilmiştir (Devellioğlu 2010: 1148). Tezkirelerde yaygın görülen bu kullanım, Halep ve çevresinde uzun müddet bulunan Nâbî Divanı'nda bazı şiirlerin başlığında da görülmektedir (Bilkan 1997: 133, 157, 227, 254, 312).

Haleb-i Şehbâde bir dil-ber-i zîbâ ile... (Sungurhan-Eyduran 2008: 84).

... Haleb-i şehbâ mevleviyyetinden ma'zûlen... (Çiftçi 2012: 233).

... ba'dehû kazâ-yı Halebü'ş-şehbâ ile kâm-revâ olup... (Sungurhan-Eyduran 2009b: 325).

... Halebü'ş-şehbâ eyâleti ile dîde-i ümidi... (Erdem 1994: 112).

... Halebü'ş-şehbâ mevleviyyetiyle ikrâm olunup... (İnce 2005: 616).

... âb u hevâsı hûb ve letâfet ile mergûb Halebü'ş-şehbâ-yı dil-güşâda... (Çapan 2005: 636).

... ve oradan Halebü'ş-şehbâya teveccüh olunup... (Genç 2000: 166).

1138 senesinde Halebü'ş-şehbâ ve ... (Güner ve Güner 2003: 51).

... sâbıkan Halebü'ş-şehbâ ma'zûl ... (Erdem 2014: 107).

... Halebü'ş-şehbâ kâdısı Kevâkib-zâde nâm ... (Arslan 1994: 43).

Mûmâileyh Halebi'ş-Şehbâ'nın ber-güzîde-i efâzil ve ... (Akkuş 2008:

84).

Kazâ-i Haleb-i şehbâda hâkim ü vâli olan ... (Atlansoy 1998: 315).

7. İstanbul

İstanbul'un, tarihî geçmişi M.Ö. üç bin yılına kadar gitmektedir. Roma, Bizans ve Osmanlı'ya başkentlik yapan şehrin adı "Osmanlı Devlet Arşivi belgelerinde Âsitâne, Âsitâne-i Saadet, Âsitâne-i Âliyye, Belde-i Tayyibe, Dâr-ı Saadet, Dâru's-Saltana, Dâru's-Saltanatı'l-Âliye, Dâru's-Saltanatu's-Seniyye, Dârü'l- Hilâfe, Der-i Âliye, Der-i Devlet, Der-i Saadet, Konstantiniyye, Konstantiniyye-yi Mahrusi diye geçer (Tuğlacı 1985: 150)". Müslümanlar tarafından defalarca kuşatılan İstanbul, nihayet 29 Mayıs 1453'te Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilmiştir.

Tarih boyunca insanların hayallerini süsleyen İstanbul, tezkire yazarları tarafından –genellikle- başına eklenen bir veya birkaç unvanla anılmıştır. Şehir, tezkirelerde İstanbul imlasının yanı sıra İslambol ve Kostantiniye şekillerinde de yazılmaktadır.

Belde-i Tayyibe: "Belde-i tayyibe" güzel ve hoş yer anlamına gelmekte olup Medine-i Münevvere için de kullanılmaktadır (Develioğlu 2010: 93). Bu unvanın İstanbul için kullanımı ise Kur'an-ı Kerim'in otuz dördüncü suresi olan Sebe Suresi'nin on beşinci ayetindeki "beldetün tayyibetün" ifadesinin ilm-i cifirdeki değerinin 857 olmasından dolayıdır (İnalçık 2001: 220). Zira Hicrî takvimde 857, Miladî 1453 yılını göstermektedir.

... belde-i tayyibe-i 'aliyye Kostantiniyye-i tayyibede ... (İnce 2005: 177).

... belde-i tayyibe-i ma'ârif-kân Kostantiniyye... (İnce 2005: 525).

Dârüddevle, Dârülmülk, Dârüssaltana: Fethedildiği andan itibaren Osmanlı'nın başkenti olan ve bu unvanını 13 Ekim 1923'te Ankara'ya kaptıran İstanbul, günümüzde iktisadi ve kültürel bakımdan önem arz etmektedir. İstanbul, şair tezkirelerinde ülkenin ve devletin merkezi anlamlarına gelen unvanlarla anılmaktadır:

Dârü'd-devle-i İstânbûl'dan bir hânedân-ı servet ... (Genç 2000: 123).

Ve dârü'l-mülk-i İstanbulda olan medresesine ... (İsen 1994: 140).

... sonra dârü'l-milk İstânbûla dâhil ... (Atlansoy 1998: 291).

... kân-ı erbâb-ı irfân olan Dârü's-saltanatı's-seniyyeye ... (Erdem 1994: 1).

Dârü's-saltanat Kostantiniyyedendür (Sungurhan-Eyduran 2008: 214).

Ba'dehû Dârü's-saltana İstanbula kâdî olup ... (Sungurhan-Eyduran 2009b: 414).

Dârülemân: "Dârü'l-emân" emniyetli, güvenli yer demek olup İstanbul için kullanılmıştır:

Mecma-ı erbâb-ı irfân Dârü'l-âmân Kostantiniyyedendür (Sungurhan-Eyduran 2008: 234).

Dârülhilâfet: "Hilâfet", peygamberin vekili olarak Müslümanları

koruma görevinin adı olup Hz. Muhammed'in vefatıyla başlamıştır. Osmanlı Padişahı Yavuz Sultan Selim'in son Abbâsî halifesi III. Mütevekkil-Alellah'tan bir törenle hilâfeti devralmasıyla İstanbul, tüm Müslümanların idari bakımdan merkezi konumuna gelmiştir (Özcan 1998: 446).

... geşt ü güzer iderek Dârü'l-hilâfeti'l-'aliyyeyi ... (Erdem 1994: 1).

Dârü'l-hilâfeti'l-'âliye'ye nakl u hicret eyleyüp ... (Çiftçi 2012: 82).

Mahmiye: Büyük şehir anlamındaki bu unvan, Türkiye'nin en büyük nüfuslu şehri olduğundan İstanbul için bugün de geçerlidir. İstanbul'un eski adı olan Kostantiniyye'ye ses benzerliğinden dolayı tezkire yazarları tarafından tercih edilen bir unvan olmuştur:

Mahmiyye-i İstânbûl'da zuhur etmişdir (Çapan 2005: 101).

... mahmiyye-i İstanbul'da ... (İnce 2005: 188).

Mahmiye-i Kostantiniyyedendür (Sungurhan-Eyduran 2008: 102).

... ve makarr-ı dâniş-verân olan mahmiyye-i İslâmboldan ... (Erdem 1994: 15).

... mahmiye-i 'aliyye-i Kostantiniyyede nümâyândır (Atlansoy 1998: 254).

Tücâh-ı mahmiye-i Kostantiniyyede ... (Atlansoy 1998: 357).

... Kostantiniyye-i mahmiye ki feth ü teshîri... (Sungurhan-Eyduran 2009a: 64).

Mahrûsa: Büyük şehir anlamına gelen ve İstanbul için kullanılan bir başka unvan da mahrûsadır. Ses benzerliği açısından Bursa'ya daha uygun olan bu unvan, hem İstanbul hem de Kostantiniye ile beraber bulunabilmektedir:

İllâ a'zam-ı husûn-ı rub-ı meskûn olan mahrûsa-i Kostantiniyye ... (Sungurhan-Eyduran 2008: 4).

Mahrûsa-i İstanbuldur (Sungurhan-Eyduran 2008: 170).

Mahrûsa-i İstanbuldan pâdişâhumuz bendelerinden ... (Canım 2000: 381).

... mahrûsa-i İstanbul'da binâ itdüğü ... (Akar 2010: 192).

... mahrûse-i İstanbul'da vâkı' olup ... (Kılıç 2010: 304).

Birden Fazla Unvan: İstanbul için kullanılan birden fazla unvanlı ifadelerde şehrin büyüklüğü ile saltanat veya hilafet merkezi oluşu bir araya getirilmektedir:

Fî'l-asl mahmiyye-i Dârü's-saltana-i İslâmbûl'dan ... (Genç 2000: 112).

Dârü's-saltanatü's-seniyye Kostantiniyyetü'l-mahmiyyede müderris olduktan sonra ... (Sungurhan-Eyduran 2009b: 240).

Dârü's-saltanatü'l-'aliyye-i Kostantiniyye-i mahmiyyede neşv ü nemâ bulmagla ... (Sungurhan-Eyduran 2009a: 419).

Dârü's-saltanatü'l-'aliyye-i Kostantiniyyetü'l- mahmiyyede ... (İnce 2005: 163).

... dârü's-saltanatü'l-'aliyye mahmiyye-i Kostantiniyye'de ... (Çapan 2005: 703).

Dârü'l-hilâfeti'l- 'aliyye Kostantiniyyetü'l- mahmiyyeden ... (Erdem 1994: 155).

... dârü'l-hilâfeti'l-'aliyye olan dârü's-saltane İslâmbolu'l-mahmiyyeye ... (Erdem 1994: 37).

... dârü'l-hilâfeti'l-'aliyye İslâmbolu'l-mahmiyyeden ... (Erdem 1994: 67).

Galata ve Üsküdar: Tezkirelerde İstanbul'un semtlerinden Galata ve Üsküdar'dan da ayrıca unvanla bahsedildiği tespit edilmiştir. Bu semtlerin büyüklüğünü ifade eden unvanların yanında Üsküdar ile ses uyumu olan unvan dikkat çekmektedir:

... şehir-i şeref-karâr-ı medîne-i Üsküdardan bedîdâr ... (Erdem 1994: 251).

... mahmiye-i Üsküdar'a muvâsalat ve birkaç zamân ikâmetle ... (Çiftçi 2012: 255).

... mahrûse-i Galata mevleviyyetiyle dil-şâd ve ... (Erdem 1994: 235).

8. Kahire

Kahire, Nil Nehri kıyısında kurulmuş eski yerleşim yerlerinden biridir. Yavuz Sultan Selim eliyle 1517 yılında Osmanlı topraklarına dâhil olmuştur (Tuğlacı 1985: 358). İslâmî anlamda önemli bir merkez olan El- Ezher Üniversitesi'ne ev sahipliği yapan şehrin Osmanlı elinden çıkışı ise 1914 senesinde olmuştur (Raymonud 2001: 175).

Mısır: Unvan konusunda tezkirelerin hemen hemen ittifakla kullandıkları unvan birliği Kahire örneğinde görünmektedir. Mesela Kınalızade Hasan Çelebi Tezkiresi'nde Kahire şehri on yedi yerde zikredilmektedir. Bunlardan onu "Mısır-ı Kahire", yedisi "Kahire-i Tahire" şeklinde olup tamamı unvanlıdır. Tezkireciler, Kahire kelimesini kullandıklarında çoğunlukla ülke ve şehir anlamlarındaki "Mısır" kelimesini zikretmişlerdir. Bunda şehrin coğrafi olarak Mısır bölgesinde bulunması etkili olmuştur:

Mısır-ı Kâhireye kâdî olup kazâ-yı vatar idüp ... (Sungurhan-Eyduran 2008: 114).

... yüz otuz beş târîhinde Mısır-ı Kâhire mevleviyyetine mevsûl ... (Çiftçi 2012: 74).

... okımağičün mısır-ı Kâhireye gitmiş idi (Sungurhan-Eyduran 2009a: 288).

... ve Mısır-ı Kâhire mevleviyyeti ile ... (Çapan 2005: 115).

... Mısır- Kâhireye niyâbetle gidüp andan dahi ... (Genç 2000: 347).

Ba'dehü Mısır-ı Kâhire ve Mekke-i Mükerreme ... (Erdem 2014: 127).

Mısır-ı Kâhire'den ma'z'ul (Abdulkadiroğlu 1985: 445).

... Mısır-ı Kâhire kâdısı oldu (Arslan 1994: 106).

... ve Mısır-ı Kâhire olmakla âhirü'l-emr ... (Akkuş 2008: 105).

... mısır-ı Kâhirede pâ-yı semend-i müsâferete birkaç eyyâm ... (Atlansoy

1998: 304).

Ümmü'd-dünyâ olan Mısır-ı Kâhireden ... (İsen 1994: 325).

Tahire: Kahire için kullanılan bir diğer unvan da “Kahire” ile seci oluşturan “tahire” kelimesidir. Bu unvan aynı zamanda anlamıyla da şehrin temizliğine dikkat çekmektedir:

... ve Kâhire-i tâhireye hâkim ü vâlî olmuş idi (Sungurhan-Eyduran 2009a: 451).

... Kâhire-i Tâhire tarafına hırâm idüp anda ... (Atlansoy 1998: 170).

9. Konya

Coğrafi bakımdan en büyük ilimiz olan Konya şehrinin kuruluşu M.Ö. 2600 yılına kadar gitmektedir. Kutalmışoğlu Süleyman tarafından 1077 senesinde fethedilen şehir, Anadolu Selçuklularının başkenti olmuştur (Tuğlacı 1985: 215). Osmanlı sınırlarına 1465 yılında Fatih eliyle dâhil olan Konya, şehzade şehirleri arasında yer almıştır.

Tezkirelerde Konya ile ilgili olarak yaygın bir unvan kullanımı görülmemektedir. Mevleviliğin merkezi olduğu için özellikle Esrar Dede Tezkiresi'nde unvan kullanıldığı tespit edilmiştir.

Dârüddeve: Konya, Eskiden başkentlik yaptığı için bazı tezkirelerde “Dârü'd-devle” olarak nitelenmiştir. Bununla birlikte ses benzerliğinden hareketle Yunan kelimesiyle ilişkilendirilmiştir:

Dârü'l-mülk-i Yûnân olan Konya şehrinde toğmuş ... (İsen 1994: 146).

... Dârü'd-devle-i Konyada dergâh-ı sa'âdet-penâh-ı Mevlânâ-yı Rûmda ... (Genç 2000: 282).

... ravza-i Konya'da sehâb-ı ma'ârifden ... (Solmaz 2005: 415).

10. Kudüs

Kudüs hem Musevîler hem İsevîler hem de Müslümanlar için kutsal kabul edilen bir şehirdir. Ne zaman kurulduğu bilinmeyen şehrin tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Hz. Süleyman tarafından M. Ö. 10. asırda başkent yapıldığı tahmin edilmektedir (Tuğlacı 1985: 367). Yavuz Sultan Selim eliyle 1516 yılında Osmanlı hâkimiyeti altına giren şehir, I. Dünya Savaşı'yla Osmanlı'dan koparılmıştır (el-Aselî 2002: 334).

Şerif: Şerefli, mübarek, kutsal, temiz anlamlarına gelen şerif kelimesi hemen hemen tüm tezkirelerde Kudüs'ün unvanı olarak kullanılmaktadır. Sadece Kudüs şeklinde kullanım neredeyse hiç yoktur. Kudüs için diğer şehirlerde görüldüğü üzere ayrıca kullanılan başka bir unvan da söz konusu değildir.

... Kudüs-i şerîf kâdîsî olup sefer ü intikâl esnâsında ... (Sungurhan-Eyduran 2008: 71).

... ve bin iki yüz elli dokuz senesi Kuds-ı şerîf mevleviyyetine ... (Çiftçi 2012: 225).

... Kudüs-i şerîfe kâdî olup ol arazî-i mukaddeseye ... (Sungurhan-

Eyduran 2009a: 337).

... Kudus-i şerîf fırkası muharrirliğine tahvîl olunmuş idi (Adıgüzel 2008: 137).

Kuds-i Şerîfe kâdî olmuş (Erdem 2014: 48).

... mezbûr Kuds-i Şerîf kâzîsi iken Köprülü dahi Kuds-i Şerîf sancağında mutasarrıf imiş ... (Çapan 2005: 202).

... Kuds-i Şerîf kazâsı ile teşrif olunup bir sene zabtdan sonra ... (İnce 2005: 500).

... Kudüs-i Şerîf meşîhatiyle rû-be-râh oldukda ... (Genç 2000: 225).

... Kuds-i Şerîf niyâbet-i şer'iyyelerinde bulunarak ... (Güner ve Güner 2003: 22).

... ba'dehü Kuds-i Şerîfe kâdî olmuş kazâsıyla ... (Erdem 1994: 48).

... Kuds-i Şerîf'de şeyh iken tekye-gâh-ı bekâya 'azm itdi (Abdulkadiroğlu 1985: 100).

Bin yigirmi dokuzda Kuds-i Şerîf'de vefât eyledi (Altun 1997: 29).

... Kuds-i Şerîf pâye-i refî'i ile mahsûdü'l-akrân ... (Arslan 1994: 75).

... Kuds-i Şerîf taraf-ı pür-şerefine varup ... (Atlansoy 1998: 170).

... Kudüs-i Şerîf kâdîsi olup nakl ü sefer esnâsında ... (Atlansoy 1998: 303).

11. Medine

Medine, Hz. Muhammed'in mescidiyle kabrinin bulunduğu şehirdir. Eski adı Yesrib olan şehir, Medine ismini Hz. Muhammed'in Mekke'den hicret ederek bu şehre gelmesiyle almıştır. "Mısır'ın fethinden (1517) sonra huzura gelen Mekke heyetini Yavuz Sultan Selim'in çeşitli hediyelerle ve Şerîf Berekât'ı Mekke Emirliği'ne tayin ettiği menşurla birlikte Mekke'ye göndermesi üzerine Medine Osmanlı hâkimiyetine girmiş ve o tarihten itibaren hutbeler Osmanlı padişahları adına okunmuştur (Küçükaşçı 2003: 311)". Şehir, Fahreddin Paşa'nın muhteşem savunmasına rağmen Mondros Mütarekesi'yle 10 Ocak 1919 tarihinde İngilizlere teslim edilmesiyle elimizden çıkmıştır.

Münevvere: Medine şehri günümüzde genellikle Medine-i Münevvere şeklinde unvanlı olarak anılmaktadır. Hz. Peygamber'in gelişiyle şereflenmiş olduğu için "nurlandırılmış" anlamındaki "münevvere" unvanının oluşmasında -diğer şehir unvanlarında olduğu üzere- kelimelerdeki "m, n ve e" seslerinin müşterek kullanılması etkili olmuştur. Bu unvanın tezkire yazarları tarafından tarih boyunca kullanıldığı görülmektedir. Şehir, bazen Medine-i Resul olarak da vasıflandırılmıştır:

... ve Medîne-i Resûl 'aleyhi's-selâmdur (Kılıç 2010: 267).

... ve ba'dehü Medîne-i münevvere mevleviyetine... (Çiftçi 2012: 225).

... Medîne-i Münevvereye kâdî vü hâkim olmuş idi (Sungurhan-Eyduran 2009a: 397).

... Medîne-i Münevvere'ye müşerref oldu ... (Bayram 2005a: 54).

... Medîne-i münevverenin tevliyyeti hizmetine sarf itmeğe ... (Solmaz 2005: 194).

Medîne-i Münevvereyi dahi ziyâret sa'âdetine yetmiş idi (İsen 1994: 322).

... ba'dehu Medîne-i münevvere kâzîsi olup ... (Çapan 2005: 562).

... Medîne-i Münevvere kâdîsi iken anda vefât itmiştir (Erdem 2014: 69).

... Medîne-i Münevvere'ye azîmet ve altı sene ... (Arslan 1994: 75).

... ve Medîne-i Münevvere'de ser-zede-i vuku olan ... (Akkuş 2008: 350).

... Medîne-i Münevvere kazâsı ile şeref-yâb olduklarında ... (Atlansoy 1998: 206).

12. Mekke

Mekke Hz. Muhammed'in doğup yetiştiği, Kur'ân-ı Kerîm'in nazil olmaya başladığı, ilk Müslümanların ortaya çıktığı şehir olması ve Müslümanlar için kible olan Kâbe'yi içinde bulundurması yönlerinden önemli bir şehirdir. 1517 yılında Yavuz Sultan Selim zamanında Osmanlı hâkimiyetine girmiştir (Küçükaşçı 2003: 311). Mekke'nin kaderi de Medîne gibi olmuş, 1919'da İngilizlerin kontrolüne geçmiştir.

Muazzama: Muazzama büyük, ulu anlamında Arapça bir kelimedir. Daha çok Kâbe için kullanılan "muazzama" unvanı Kâbe'nin bulunduğu şehir olduğundan Mekke için de tercih edilmiştir:

... Mekke-i Mu'azzama tavâfından vatan-ı me'lûflarına mürâca'at edirlerdi (Bayram 2005a: 30).

... ba'dehu Mekke-i mu'azzama kâzîsi pâyesi ile ... (Çapan 2005: 245).

Mükerreme: Mekke için kullanılan mükerreme unvanı günümüzde de yaygındır. Onurlandırılmış, kendisine kerem ikram edilmiş anlamlarındaki "mükerreme" unvanının oluşturulmasında Mekke kelimesinde geçen "m, k ve e" seslerinin benzerliği etkili olmuştur. Bunun yanı sıra başka şehirlerde bulunmayan Zemzem ve Kâbe gibi değerlere ev sahibi olması da böyle bir unvan verilmesinde etkilidir. Tezkire yazarları Mekke için ittifakla bu unvanı kullanmışlardır:

... Mekke-i mükerreme mevleviyyeti pâye-i mu'teberesini ihrâz ... (Çiftçi 2012: 52).

... Mekke-i mükerreme elli akça tekâ'üd akçasın itdürüp ... (Canım 2000: 412).

... Mekke-i Mükerreme mütekâ'id olmuş ... (İsen 1994: 175).

... ve Mekke-i Mükerreme pâyeleriyle ser-efrâz-ı emâsil ... (Erdem 1994: 4).

... cânib-i Mekke-i mükerremeye azîmet ve taraf-ı devletden ... (İnce 2005: 617).

... Mekke-i Mükerreme kâzîsi olup 'avdetde ... (Çapan 2005: 101).

... nezîl-i hânkâh-ı Mekke-i Mükerreme ve ... (Genç 2000: 45).
 Mekke-i Mükerreme kazâsıyla bekâm olmuş ... (Erdem 2014: 46).
 ... pederleri Mekke-i Mükerreme'ye gitdiği esnâda ... (Arslan 1994: 66).
 ... hâssa-i Mekke-i Mükerreme ve Medîne-i Münevvere'de ... (Akkuş 2008: 350).
 ... rû-be-râh-ı Mekke-i Mükerreme idüp nice zamân ... (Atlansoy 1998: 218).

Müşerrefe: Mekke için kullanılan bir başka unvan ise şereflendirilmiş, şerefli anlamlarındaki "müşerrefe"dir. Kınalızâde Tezkiresi'nde Mekke için sadece bu unvan kullanılmıştır. Bu unvanın oluşmasında da mükerreme unvanı için ifade edilen özellikler etkili olmuştur.

... ba'dehû Mekke-i müşerrefe kâdîsı olup anda ... (Sungurhan-Eyduran 2008: 33).

... Mekke-i müşerrefede ikâmet itmişdür (Sungurhan-Eyduran 2009b: 137).

13. Şam

Şam, eski Arap kaynaklarına göre Suriye bölgesini ifade eden isimdir. Bu bölgenin merkezindeki şehir ise kaynaklarda Dımaşk veya Dımaşkuşşam adıyla kaydedilmiştir. Osmanlı Devleti'nin 1521'de bu bölgeye hâkim olmasıyla bölgenin adı olan Şam, merkez konumundaki Dımaşk'ın yerine kullanılmaya başlanmıştır (Tomar 2010: 311). Şehrin Osmanlı sınırları dışında kalması ise 1918 Eylül'ünde olmuştur (Buzpınar 2010: 318). Bazı tezkirelerde şehrin eski adı da kullanılmaktadır:

... ve maşrık-ı Dımaşkda şârik ü lâmi' olmuş ... (Sungurhan-Eyduran 2009b: 21).

... Dımaşku's-Şâm'da rihlet itmişdür (Genç 2000: 217).

... Dımaşk-ı Şâm kadısı olmuş ve ... (Güner ve Güner 2003: 51).

Behişt/Cennet-meşâm: Şam şehrinin güzelliğine atfedilerek oluşturulan ve Cennet kokulu anlamına gelen unvanda etkili olan yine ses benzerliğidir. Bu unvan neredeyse tüm tezkire yazarları tarafından tercih edilmiştir:

... Dımaşk-ı Şâm-ı Cennet-meşâmda temekkün kılmış ... (İsen 1994: 176).

... Şâm-ı Cennet-meşâmın tarafından tekrâr ... (Atlansoy 1998: 170).

... Şâm-ı cennet-meşâm kâzîsi olup ol canibe ... (İnce 2005: 258).

... ba'dehu Şâm-ı cennet-meşâmm defterdârı olup ... (Çapan 2005: 646).

... Şâm-ı behişt-meşâm teşrif ve ... (Genç 2000: 390).

... lafzu's-safâyla şâm-ı behiştü's-şâmda ... (Genç 2000: 348).

Dârüsselâm: Afetlerden korunmuş, esenlik yurdu anlamında olup daha çok Bağdat için kullanılan bu unvan, Şam için de tercih edilmiştir:

... ba'dehu Şâm-ı Dârü's-selâm ... (Çapan 2005: 201).

... Dârü's-Selâm Şâm hazînesine rûznâmçeci ... (Arslan 1994: 100).

Şerefencâm: Şam için en çok kullanılan unvan, Şam ile secili olan kelimelerin şeref veya şerif kelimelerine eklenmesiyle oluşturulmaktadır. Bunun yanında sadece Şâm-ı Şerîf şeklinde yazımlar da görülmektedir:

Babası Şâm-ı şerîfde muhâsebeci olmuştur (Sungurhan-Eyduran 2009b: 21).

Şâm-ı şerîfde Pîrîzâde dimekle ma'rûf bir perî-ruhsâr ... (Sungurhan-Eyduran 2008: 111).

Şâm-ı şerîfe nakl u hicret eyleyerek ... (Çiftçi 2012: 60).

... Şâm-ı şerîfde ve Edirne ile İstanbul-ı latîfde ... (Solmaz 2005: 526).

... ba'dehu Şâm-ı Şerîf ve Mekke-i Mükerrreme ... (Erdem 1994: 53).

... Şâm-ı şerîfde Mevlevî olduğunu gûş idüp ... (Genç 2000: 491).

Ba'dehû Şâm-ı Şerîf'e 'azîmet ederek ... (Güner ve Güner 2003: 60).

... Şâm-ı Şerîf'de salb olunmuştur (Altun 1997: 57).

... ve Şâm-ı Şerîf'de ferş-i kilîm-i ikâmet itmiş idi (Atlansoy 1998: 251).

Şâm-ı şeref-encâmındandır (Sungurhan-Eyduran 2008: 95).

... Şâm-ı şeref-encâm vâlîsi oldukda ... (Erdem 1994: 50).

... Şâm-ı şerîf-i şeref-encâmda defterdâr-ı emvâl-i sultânî ... (Sungurhan-Eyduran 2009a: 410).

Diğer Unvanlar: Yaygın olmamakla beraber bazı tezkirelerde Şam için kullanılan farklı unvanlar tespit edilmiştir. Bu unvanların oluşturulmasında da yine Şam ile ses benzerliği olmasına dikkat edildiği görülmektedir:

... ba'dehû Şâm-ı pür-ihtîşâm ve ... (Sungurhan-Eyduran 2009a: 451).

... Şâm-ı sa'âdet-encâmda kâdî iken gelüp ... (Sungurhan-Eyduran 2009a: 179).

... ve Medîne-i Şâm-ı sa'âdet-ihtitâmla dâhil olmaga... (Sungurhan-Eyduran 2009a: 130).

... Şâm-ı sabâhat-encâmda ikâmeti esnâsında ... (Genç 2000: 215).

... Şâm-ı safâ-âşâm kâzîsı iken kendileri ... (İnce 2005: 698).

14. Trabzon

M.Ö. 756 yılında kurulan Trabzon, zamanla önemli bir liman şehrine dönüşmüştür. Şehrin fethedilişi ise Fatih Sultan Mehmet zamanında 1461 senesinin Ağustos veya Eylül ayında olmuştur (Lowry ve Emecan 2012: 297).

Şair tezkirelerinde Trabzon'la ilgili unvan kullanımı yaygın değildir. Bununla beraber şehrin adıyla uyumlu ve büyüklüğünü ifade eden unvanlar tespit edilmiştir:

Tarabefzûn'dandır (Solmaz 2005: 242, 267).

... mahrûsa-i Trabzon'da kadem-nihâde-i sâha-i vücûd olup ... (Çiftçi 2012: 199).

Pây-ı taht-ı mülk-i Ermen olan Trabzon şehrendendir (İsen 1994: 256).

15. Unvanlı Diğer Şehirler

Yukarıda paylaşılan unvanlı şehirler haricinde millî sınırlarımız içinde

veya dışında başka şehirler için de tezkirelerde unvanlar kullanıldığı görülmektedir. Özellikle Ramiz Tezkiresi olmak üzere bir veya birkaç tezkirede geçen diğer şehirlerle ilgili unvanlar, hem çok yaygın olmamasından hem de yazının boyutlarını aşacağından dolayı ayrı ayrı ele alınmadan paylaşılacaktır.

Ahıska: ... mahmiye-i Ahışa'ya iki saat mesâfede vâki ... (Çiftçi 2012: 81).

Diyarbakır: ... ve ba'dehü mahrûse-i Âmid ve mahmiyye-i Edirne ... (Erdem 1994: 274).

... Âmid-i kesîrû'l-mahâmîd-i bî-hemtâdan ... (İnce 2005: 296).

Eğriboz: ... mahrûsa-i Eğriboz'da ikâmet üzre iken ... (Çiftçi 2012: 212).

Gaziantep: ... şehr-i şeref-me'âb 'Ayntâbdan ser-zede-i zuhur ... (Erdem 1994: 47).

Girit ve şehirleri Hanya ile Kandiye: Âb-ı rûy-i cezâyir-i Bahr-i Sefîd olan cezîre-i Giridde vâki' mahrûse-i Hanyada ... (Erdem 1994: 124).

... mahrûse-i Kandiye hükûmetinden ma'zûlen ... (Erdem 1994: 192).

İzmir: ... reşk-endâz-ı bilâd-ı kesîr olan mahrûse-i İzmirden ... (Erdem 1994: 55).

Kerbelâ: Kerb-i belâ-yı pür-belâdandır (Solmaz 2005: 492).

Manavgat: ... dâr-ı evgâd-ı Manavgad'a sevk eyledi ... (Kılıç 2010: 252).

Dârü'l-evgâd Manavgad kazâsın virüp ... (Kılıç 2010: 1250).

Manisa: Ebeveyni diyâr-ı 'Adenâsâ şehr-i şöhret-şi'âr-ı Magnisa'dandır (Kılıç 2010: 1459).

Mora: Rûmilinde ma'mûre-i Morada kasaba-i Mizistredendür (Sungurhan-Eyduran 2009b: 159).

... ma'mûre-i Mora'da kâzî-i mesned-i şer'atdür (Kılıç 2010: 875).

Musul: ... ve vatan-ı celîleri, burcu'l-enbiyâ Musul-ı Hadbâ'dır (Akkuş 2008: 65).

Piriştine: ... meşhur olan şehr-i şöhret-âsâr Piriştine'dendür (Kılıç 2010: 743).

Rodos: ... mahrûse-i Rodosda ikâmet üzre iken ... (Erdem 1994: 118).

Ruscuk: ... mahrûsa-i Ruscuk'da kadem-nihâde-i sâha-i vücûd olup ... (Çiftçi 2012: 126).

Selanik: ... mahrûsa-i Selanik'de kadem-nihâde-i sâha-i vücûd ... (Çiftçi 2012: 73).

Vidin: ... dârü'l-mücâhidîn mahrûse-i Vidin hükûmetiyle ... (Erdem 1994: 247).

Vodin: ... mahrûsa-i Vodin'e hicret ve bin iki yüz elli dokuz senesi ... (Çiftçi 2012: 435).

Sonuç ve Teklif

Anadolu sahasında yazılan şair tezkirelerinin üslup özellikleri

incelenirken, günümüzde Mekke-i Mükerrreme ve Medîne-i Münevvere şeklinde bu iki şehir için kullanılan vasıflandırmaların benzerlerinin Osmanlı sınırları içerisinde yer almış diğer bazı şehirler içinde söz konusu olduğu tespit edilmiştir. Bu unvanlar, tezkire yazarlarının eser kaleme alırken kelime seçiminde ne derece titiz davrandıklarını göstermektedir. Bu yazıda; bazı şehirler ve bu şehirlerle ilgili yaygın olan unvanlar, hem tezkirelere dikkat çekmek için hem de günümüzde sözlü ve yazılı alandaki söyleyiş zenginliğine katkı sağlayacağı düşüncesiyle paylaşılmıştır. Bu bağlamda bazı şehirler için birden fazla unvan kullanılmasından veya bazı unvanların birden fazla şehir için ortak kullanımından dolayı her şehir için bir unvan teklif etmek uygun olacaktır:

1. Bağdad-ı Darüselam
2. Darülcihad Belgrad
3. Mahrusa-yı Bursa
4. Mahmiye-i Edirne
5. Erzurum-ı Bürudet-rüsum
6. Halebü'ş-Şehbâ
7. İstanbul-ı Tayyibe
8. Mısır-ı Kahire
9. Ravza-yı Konya
10. Kudüs-i Şerif
11. Medine-i Münevvere
12. Mekke-i Mükerrreme
13. Şam-ı Cennet-meşam
14. Trabzon-ı Tarab-efzûn

KAYNAKÇA

- Abdulkadiroğlu, Abdülkerim. (1985), *İsmail Belîğ Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyl-i Zübdeti'l-Eş'âr*, Ankara.
- Adıgüzel, Niyazi. (2008), *Edirneli Ahmet Bâdî'nin "Riyâz-ı Belde-i Edirne" Adlı Eserinin Tezkire Kısmı*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Edirne.
- Akar, Harun. (2010), *Heşt-Behişt (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin- Sözlük)*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Tokat.
- Akkuş, Mehmet. (2008), *Hatîbî- Tezkire-i Şu'arâ-yı Bağdâd*, İstanbul.
- Altun, Kudret. (1997), *Tezkire-i Mucib İnceleme-Tenkitle Metin-Dizin-Sözlük*, Ankara.
- Arslan, Mehmet. (1994), *Mehmed Sirâceddin- Mecma'-ı Şu'arâ ve Tezkire-i Üdebâ*, Sivas.
- Atlansoy, Kadir. (1998), *Bursa Şairleri- Bursa Vefeyatnamelerindeki Şairlerin Biyografileri*, Bursa.
- Aydın, Abdullah. (2013), "Asude Bahar Ülkesine Yolculuk Olan Ölümün Şair Biyografilerinde İfade Edilmesi", *Turkish Studies - International*

- Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8/8, Summer, Ankara, p. 161-188.
- Babacan, İsrâfil. (2007), “16. Asırda Osmanlı Sahası Şâirleri Hakkında Yazılmış ‘Tezkire-i Mecâlis-i Şu’arâ-yı Rûm’ Adlı Tanınmayan Bir Tezkire”, *Bilig*, Kış, S. 40, s. 1-16.
- Bayram, Ömer. (2005a), *Seyyid Azim Şirvânî Tezkiretü’ş-Şu’arâ Giriş ve Metin-A*, Kültür ve Turizm Bakanlığı e-kitap.
- Bayram, Ömer. (2005b), *Seyyid Azim Şirvânî Tezkiretü’ş-Şu’arâ Giriş ve Metin-B*, Kültür ve Turizm Bakanlığı e-kitap.
- Bilge, Mustafa L. (1994), “Dârüsselâm”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 9, s. 3-5.
- Bilkan, Ali Fuat. (1997), *Nâbî Dîvânı (I. Cilt)*, Ankara.
- Buzpınar, Ş. Tufan. (2010), “Şam”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.38, s. 315- 320.
- Canım, Rıdvan. (2000), *Latîfî Tezkiretü’ş-Şu’arâ ve Tabsıratü’n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)*, Ankara.
- Coşkun, Menderes. (2002), *Manzum Bir Şairler Tezkiresi Hasîb’in Silkü’l-Le’âl-i Âl-i ‘Osmân’ındaki Şair Biyografileri*, Ankara.
- Çapan, Pervin. (2005), *Mustafa Safâyî Efendi- Tezkire-i Safâyî ‘Nuhbetü’l-Âsâr Min Fevâ’idi’l-Eş’âr’ İnceleme- Metin- İndeks*, Ankara.
- Çiftçi, Ömer. (2012), *Fatîn DAVUD, Hâtimetü’l-Eş’âr (Fatîn Tezkiresi)*, Kültür ve Turizm Bakanlığı e-kitap.
- Devellioğlu, Ferit. (2010), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara.
- Djuric-Zamolo, Divna. (1992), “Belgrad”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 5, s. 407- 408.
- Durmuş, Mustafa (2012). “Ölümü Güzelleştiren Eda: Türkçe Şair Tezkireleri İle Şairnâmelerde Ölümüne Bakış ve Ölümün İfade Biçimleri Üzerine”, *Millî Folklor*, Y. 24, S. 94, s. 105-122.
- Ed-Dûrî, Abdülazîz. (1991), “Bağdat”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 4, s. 425- 433.
- El-Aselî, Kâmil Cemîl. (2002), “Kudüs”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 26, s. 334- 338.
- Erdem, Sadık. (1994), *Râmiz ve Âdâb-ı Zurafâ’sı İnceleme-Tenkitletli Metin-İndeks-Sözlük*, Ankara.
- Erdem, Sadık. (2014), *Ârif Hikmet- Tezkire-i Şu’arâ (İnceleme- Çeviriyazı, İndeksli Tıpkıbasım)*, Ankara.
- Genç, İlhan. (2000), *Esrar Dede, Tezkire-i Şu’arâ-yı Mevleviyye*, Ankara.
- Gökbilgin, M. Tayyib. (1994), “Edirne”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 10, s. 425- 431.
- Gölpınarlı, Abdalbaki. (2014), *Nesimî- Usûlî- Rûhî*, İstanbul.
- Güner, Galip, Güner, Nurhan. (2003), *Ali Emîrî Efendi, Esâmî-i Şu’arâ-yı Âmîd*, Ankara.
- İnalçık, Halil. (1992), “Bursa”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 6,

- s. 445- 449.
- İnalçık, Halil. (2001), "İstanbul", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 23, s. 220- 239.
- İnce, Adnan. (2005), *Tezkiretü's-Şu'arâ, Sâlim Efendi*, Ankara.
- İpekten, Halûk. (2007), *Nâilî Hayatı, Sanatı, Eserleri*, Ankara.
- İpekten Halûk, İsen Mustafa, Kılıç Filiz, Aksoyak İ. Hakkı, Eydurun Aysun. (2002), *Şair Tezkireleri*, Ankara.
- İsen, Mustafa. (1994), *Kühü'l-Ahbârın Tezkire Kısım*, Ankara.
- İsen, Mustafa. (1997), *Ötelerden Bir Ses Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler*, Ankara.
- İsen, Mustafa. (2010), *Tezkireden Biyografiye*, İstanbul.
- Kılıç, Filiz. (1998), *XVII. Yüzyıl Tezkirelerinde Şair ve Eser Üzerine Değerlendirmeler*, Ankara.
- Kılıç, Filiz. (2010), *Âşık Çelebi- Meşâ'irü's-Şu'arâ (İnceleme- Metin)*, C. 1, 2, 3, İstanbul.
- Kurtoğlu, Orhan. (2006), *Nurî Osman Hanyevî, Girit Şairleri (Tezkire-i Şu'arâ-yı Cezîre-i Girid)*, Ankara.
- Küçük, Cevdet, (1995). "Erzurum", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 11, s. 321- 329.
- Küçükaşcı, Mustafa Sabri. (2003), "Medine", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 28, s. 311- 318.
- Küçükaşcı, Mustafa Sabri. (2010), "Şehir", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 38, s. 441- 446.
- Lowry, Heath Ward, Emecan, Feridun. (2012), "Trabzon", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 41, s. 296- 301.
- Masters, Bruce. (1997), "Halep", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 15, s. 244- 246.
- Özaydın, Abdülkerim. (2012), "Unvan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 42, s. 163- 166.
- Özcan, Azmi. (1998), "Hilâfet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 17, s. 546- 553.
- Raymond, Andre. (2001), "Kahire", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 24, s. 175- 179.
- Sevinç, Fırat. (2014), "Beyâni Tezkiresinde Şairlerin Edebî Şahsiyetleri İle İlgili İfadeler", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/3 Winter, Ankara, p. 1257- 1276.
- Solmaz, Süleyman. (2005), *Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı (İnceleme- Metin)*, Ankara.
- Solmaz, Süleyman. (2012a), *On altıncı Yüzyıl Tezkirelerinde Şairin Dünyası*, Ankara.
- Solmaz, Süleyman. (2012b), "Hasan Çelebi Tezkiresi'nde Mekân Tasvir ve Tavsifleri", *Turkish Studies International Periodical For The Languages*,

- Literature And History Of Turkish Or Turkic*, Volume 7/1, Winter, Turkey, p.1891-1904.
- Sungurhan-Eyduran, Aysun. (2008), *Beyânî, Tezkiretü's-Şu'arâ Tenkitli Metin*, Kültür ve Turizm Bakanlığı e-kitap, Ankara.
- Sungurhan-Eyduran, Aysun. (2009a), *Kınalızâde Hasan Çelebi, Tezkiretü's-Şu'arâ Tenkitli Metin A*, Kültür ve Turizm Bakanlığı e-kitap, Ankara.
- Sungurhan-Eyduran, Aysun. (2009b), *Kınalızâde Hasan Çelebi, Tezkiretü's-Şu'arâ Tenkitli Metin B*, Kültür ve Turizm Bakanlığı e-kitap, Ankara.
- Şemseddin Sami. (1996), *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul.
- Tolasa, Harun. (2002), *Sehî, Latîfî ve Âşık Çelebi Tezkirelerine Göre 16. Yüzyılda Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi*, Ankara.
- Tomar, Cengiz. (2010), "Şam", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 38, s. 311- 315.
- Tuğlacı, Pars. (1985), *Osmanlı Şehirleri*, İstanbul.
- Yazar, İlyas. (2013), "Şair Tezkirelerinde Ölüm Bağlamında Dil ve Üslup Üzerine Bir İnceleme", *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 11, S. 1, Nisan, Manisa, s. 457-466.